

Central European
Digital Media
Observatory

CEDMO Fact-checking

Přehled výstupů

Druhé čtvrtletí 2023

Publikováno 19. července 2023

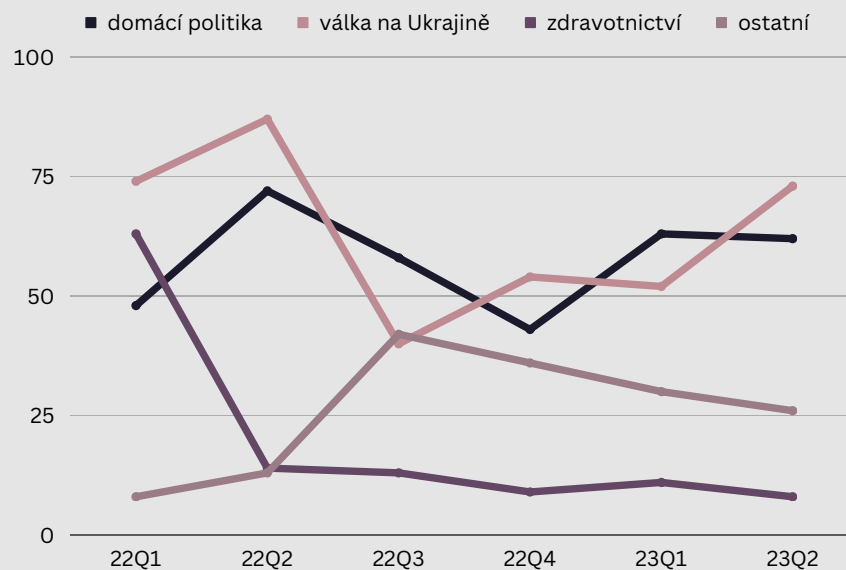
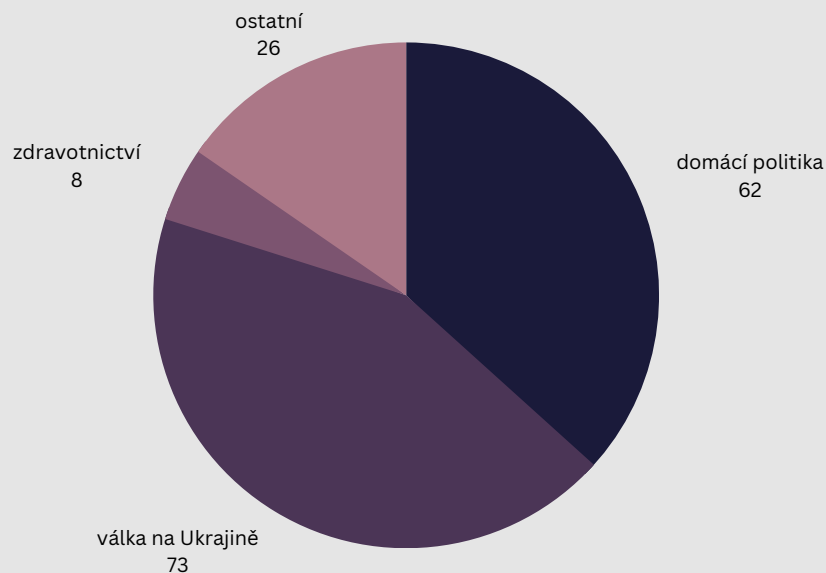
Trendy dezinformačních narativů

Hlavní trendy a dezinformační narativy ve druhém čtvrtletí 2023

Ve druhém čtvrtletí roku 2023 pokračoval trend předchozích měsíců a v Česku, Polsku i na Slovensku dominovalo v online prostoru téma rusko-ukrajinské války.

Fact-checkingové organizace v CEDMO ve druhém čtvrtletí publikovaly celkem 187 fact-checků, z nich 87 se týkalo situace na Ukrajině nebo domácího dění souvisejícího s Ukrajinou. Specifikem 2. čtvrtletí bylo velké množství nepravdivého a zavádějícího obsahu zaměřeného na elektromobilitu, zejm. řada videí, která zachycovala údajné výbuchy elektrických vozidel, ve skutečnosti však šlo o zcela nesouvisející požáry a exploze automobilů na spalovací pohon.

Zastoupení témat ve fact-checkových textech

Pozn.: Některé fact-checky se týkají více témat zároveň.

Hlavní narativy v oblasti působení CEDMO

Válka na Ukrajině

V souvislosti s válkou na Ukrajině se v prostředí sociálních sítí napříč státy CEDMO i nadále vyskytovala celá řada nepravdivých a manipulativních příspěvků. Jednalo se např. o údajné svědectví pozorovatelky OBSE o obchodování s orgány na Ukrajině, kterým se ve svých článcích zabýval Demagog.cz či AFP. Údajná pozorovatelka nikdy pro OBSE nepracovala a její tvrzení o odeírání orgánů je smyšlené. V online prostoru také rezonovaly zprávy o tom, že po výbuchu muničního skladu v ukrajinském městě Chmelnyckyj došlo k úniku radiace do ovzduší. Radiace se měla podle falešných zpráv rozšířit na Slovensko, ale také do Polska, kde pak měly být naměřeny zvýšené hodnoty radiace. Ve skutečnosti však k žádnému úniku nedošlo.

Požáry automobilů

Napříč regionem střední Evropy, ale také v dalších státech se ve druhém čtvrtletí 2023 masivně šířilo hned několik videí požárů či výbuchů automobilů. Virální příspěvky označovaly záběry za požár elektromobilu a poukazovaly na jejich nebezpečnost. Ve skutečnosti se ale vždy jednalo o požár či výbuch automobilu se spalovacím motorem. Fact-checkingové organizace v CEDMO se zabývaly mj. požáry aut převážejících tlakové lahve, explozí automobilu s pohonem na CNG či požárem australského skladu vyřazených vozidel.

Ukrajinská pšenice

Zejména v průběhu dubna 2023 rezonovalo ve střeoevropském online prostoru téma ukrajinského obilí. U pšenice dovezené z Ukrajiny se objevilo podezření na nadměrný výskyt pesticidů, což se okamžitě promítlo do celé řady virálních nepravdivých či manipulativních příspěvků, které zpochybňovaly hospodářskou a vojenskou podporu Ukrajině.

Hlavní narativy v jednotlivých zemích

Celá řada virálních nepravdivých či zavádějících příspěvků útočila na představitele vlády či prezidenta Petra Pavla. Na sociálních sítích se objevily nepravdivé příspěvky obviňující premiéra Petra Fialu ze spolupráce s StB či z klanění se vojákům nacistického Německa, smyšlené citace, upravená videa a fotky Petra Pavla či manipulativní útoky na předsedkyni Poslanecké sněmovny Markétu Pekarovou Adamovou.

Mezi polskými uživateli sociálních sítí se v dubnu začaly šířit záběry zachycující požár kostela s tvrzením, že šlo o žhářský útok na pravoslavný kostel v Novopoltavce na Ukrajině. Ve skutečnosti jsou záběry z roku 2013 a ukazují požár v Astrachaňské oblasti v Rusku – se současnou situací na Ukrajině tak nijak nesouvisely.

Slovenský online prostor se ve druhém čtvrtletí vyznačoval vysokou mírou útoků opozičních politiků na vládu a prezidentku, přičemž celá řada těchto útoků byla založena na fakticky nepravdivých tvrzeních. Opoziční politici na sociálních sítích či v médiích šířili nepravdivá tvrzení o vládní pomoci Ukrajině či nepodložená obvinění z údajné zaujatosti justice v některých kauzách.

Povědomí o aktuálních dezinformačních narativech

■ Zaregistroval/a jsem a dále ji šířil/a
■ Zaregistroval/a jsem a dále ji nevěnoval/a pozornost
■ Nezaregistroval/a jsem ji a je to pro mě nová zpráva
■ Nevybavuji si, nejsem schopen/schopna odpovědět

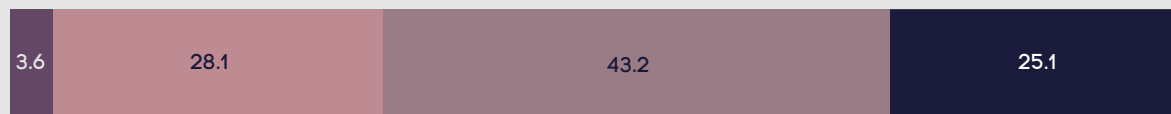
Do České republiky se chystá nový poštovní operátor z Ukrajiny, což souvisí s vládou ohlášeným rušením poboček České pošty.

Armáda České republiky v uplynulých týdnech zahájila na různých místech republiky mobilizační cvičení, která jsou předstupněm přípravy na válku a všeobecnou mobilizaci.

Evropská unie nařizuje přimíchávání hmyzího proteinu do potravin, čímž ohrožuje lidské zdraví. Kvůli chitinu je hmyz pro lidi nestravitelný a způsobuje rakovinu i další nemoci.

Na letišti v Karlových Varech se připravuje vznik americké vojenské základny. Jde o první důsledek podpisu dohody mezi ČR a USA o spolupráci v oblasti obrany (DCA) ministryní obrany Janou Černochovou (ODS).

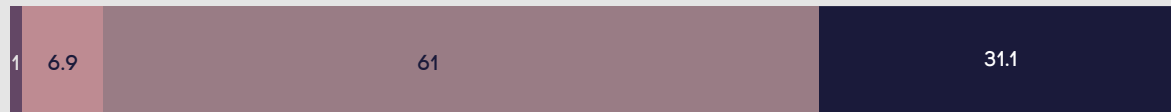
Po zásahu muničního skladu v západoukrajinském městě Chmelnyckyj byly ve druhé polovině května v Evropě naměřeny zvýšené hladiny radiace, příčinou je zřejmě munice s očištěným uranem.

Vláda premiéra Petra Fialy od příštího roku vyřadila Den vítězství, 8. května, ze seznamu státních svátků. Nový ministr školství Mikuláš Bek navíc dostal za úkol aktualizovat učebnice dějepisu potlačující roli SSSR na osvobození Československa.

Školy ve velké Británii na základě doporučení tamní vlády přestaly vyučovat o holokaustu, aby neurazily citění muslimských studentek a studentů.

Věrohodnost aktuálních dezinformačních narativů

Armáda České republiky v uplynulých týdnech zahájila na různých místech republiky mobilizační cvičení, která jsou předstupněm přípravy na válku a všeobecnou mobilizaci.

Do České republiky se chystá nový poštovní operátor z Ukrajiny, což souvisí s vládou ohlášeným rušením poboček České pošty.

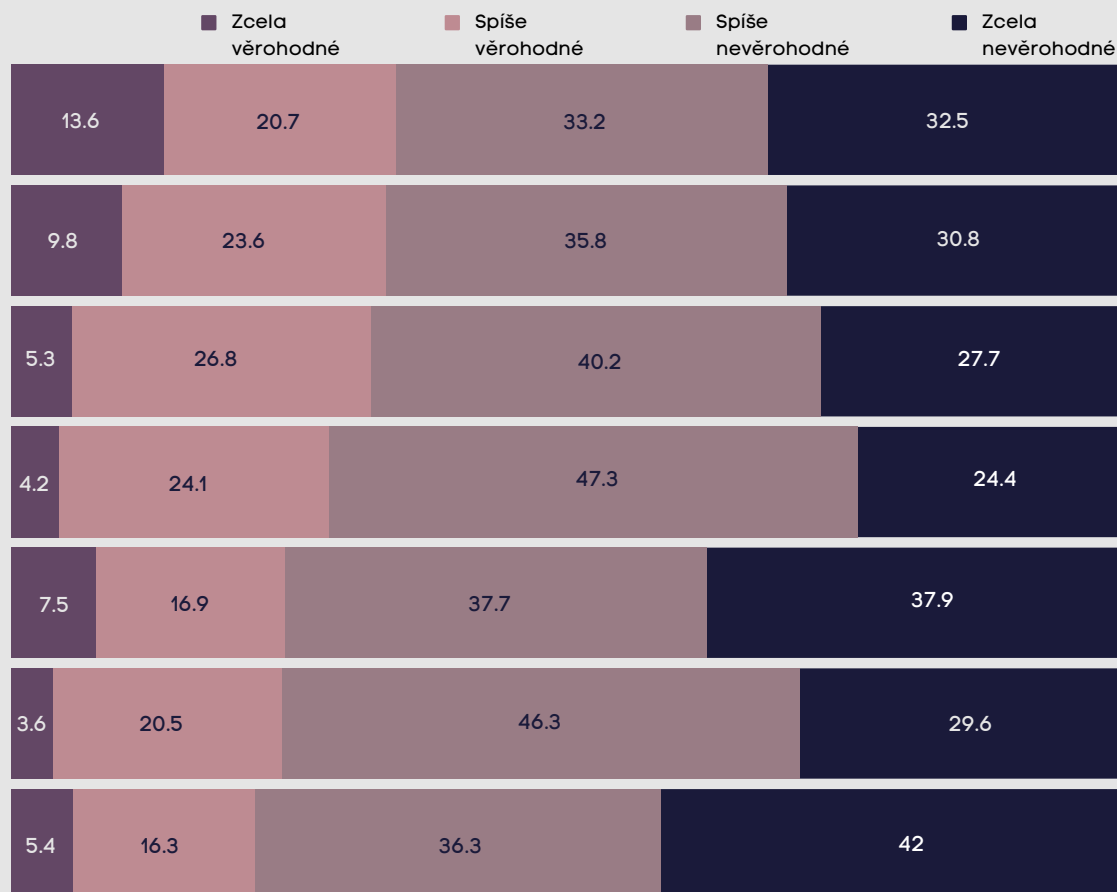
Evropská unie nařizuje přimíchávání hmyzího proteinu do potravin, čímž ohrožuje lidské zdraví. Kvůli chitinu je hmyz pro lidi nestavitelný a způsobuje rakovinu i další nemoci.

Na letišti v Karlových Varech se připravuje vznik americké vojenské základny. Jde o první důsledek podpisu dohody mezi ČR a USA o spolupráci v oblasti obrany (DCA) ministryní obrany Janou Černochovou (ODS).

Po zásahu muničního skladu v západoukrajinském městě Chmelnyckyj byly ve druhé polovině května v Evropě naměřeny zvýšené hladiny radiace, příčinou je zřejmě munice s očištěným uranem.

Vláda premiéra Petra Fialy od příštího roku vyřadila Den vítězství, 8. května, ze seznamu státních svátků. Nový ministr školství Mikuláš Bek navíc dostal za úkol aktualizovat učebnice dějepisu potlačující roli SSSR na osvobození Československa.

Školy ve velké Británii na základě doporučení tamní vlády přestaly vyučovat o holokaustu, aby neurazily citění muslimských studentek a studentů.

DEZP. Do jaké míry považujete následující zprávy za nevěrohodné, nebo naopak věrohodné?

N = 3240

Metodika výzkumu

Velikost vzorku	3240 respondentů ve věku 16 a více let
Termín dotazování	9.–22. června 2023
Metoda sběru dat	online dotazování na panelu respondentů (CAWI)
Reprezentativita	kvótní výběr výzkum je reprezentativní pro obecnou populaci od 16 let podle základních sociodemografických proměnných (pohlaví, věku, vzdělání, regionu a velikosti místa bydliště), podle pracovního statusu a minulého volebního chování (volby do PS ČR 2021, 2. kolo prezidentských voleb 2023)
Realizátor a zadavatel	výzkum realizuje společnost MEDIAN, s.r.o. (člen SIMAR) exkluzivně pro Univerzitu Karlovu

Tato publikace shrnuje práci vybraných fact-checkingových organizací v rámci CEDMO (AFP, Demagog.cz, Demagog.sk a Infosecurity.sk) za druhé čtvrtletí roku 2023.

Odkazy na veškeré fact-checkové výstupy použité v této publikaci naleznete ZDE.

Za obsah publikace je zodpovědný Demagog.cz,
kontaktní osoba: Petr Gongala, e-mail: petr.gongala@demagog.cz.

Kontaktní osoba CEDMO: Anja Grabovac, e-mail: anja.grabovac@fsv.cuni.cz.

Tento projekt je spolufinancován Evropskou unií s číslem smlouvy: 2020-EU-IA-0267. Obsah této publikace vyjadřuje pouze názory nezávislého konsorcia CEDMO, a tudíž Evropská komise nenese žádnou odpovědnost za jakékoli případné použití obsažených informací.

CEDMO získalo finance z projektu Podpora na zvýšení dopadu, inovací a udržitelnosti CEDMO v ČR, číslo projektu: 1.4 CEDMO 1 - Z220312000000, který je financován skrze Nástroje pro oživení a odolnost EU.